İDİL

TÜRK RESİM SANATINDA YENİ BİR ÜSLUP: ÇİZGİSELLİK

Reyhan ULUDAĞ
Doç. Dr., İstanbul Kültür Üniversitesi, r.uludag@iku.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4962-1388

Uludağ, Reyhan. "Türk Resim Sanatında Yeni Bir Üslup: Çizgisellik". idil, 119 (2025/4): s. 653–666. doi: 10.7816/idil-14-119-07

ÖZ

Bu makale, çizgi unsurunun resim sanatındaki tarihsel kökenlerinden başlayarak günümüz Türk sanatında nasıl özgün bir üslup haline geldiğini ele almaktadır. Mağara dönemi resimlerinden itibaren çizgi, görsel anlatımın temel öğesi olarak sanat tarihinde yer edinmiş; zamanla biçimsel bir araç olmanın ötesine geçerek düşünsel bir ifade biçimine dönüşmüştür. Sanatçının üretim biçimi, yaşadığı dönemin düşünce yapısı, ideolojik ortamı ve kişisel özellikleriyle şekillenirken; çizgi bu üretimin belirleyici bir parçası haline gelmiştir. Günümüz Türk sanatında çizgisel unsurları ön planda tutan sanatçılar arasında Devrim Erbil, Ayhan Çetin, Şinasi İşler, Reyhan Uludağ ve Nevres Akın gibi isimler öne çıkmaktadır. Bu sanatçıların ortak yönü, çizgiyi resmin ana öğesi olarak kullanmaları ve bu sayede kendilerine özgü bir görsel üslup oluşturmalarıdır. Aynı zamanda bu sanatçıların akademik kimlikleri, seçtikleri çizgisel üslubu gelecek nesillere aktarmaları açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Eğitimci olarak görev yapmaları, çizginin sanatsal bir dil olarak sürekliliğini sağlamada etkili bir rol üstlenmelerini mümkün kılmaktadır. Makale, çizgiselliğin günümüz Türk sanatında yeni bir üslup olarak benimsendiğini savunmakta ve bu yaklaşımı sürdüren sanatçıların ileride sanat tarihi içinde kalıcı bir yer edineceğini öngörmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çizgisellik, Üslup, Türk Sanatı

Makale Bilgisi:
Geliş: 17 Nisan 2025 *Düzeltme:26 Mayıs 2025* *Kabul: 5 Haziran 2025*

© 2025 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Sanatın çizgi ile başladığı bir gerçektir. Bu nedenle sanat eğitiminde çizgi çok önemli ve temeldir. Göz nesneyi görürken el çizgiyi gerçekleştirir. Çocuklukta hayal dünyası, çizgi yoluyla dışarı vurulurken büyürken dış dünya gerçekliği de eğitim bağlamında çizgi ile ortaya konur. Nesneyi görme biçimi, zaman içinde görme alışkanlığı geliştikçe temel elemanlara indirgenmeye başlar. Örneğin iki figürün gözleri arasındaki bakışın çizgi oluşturması gibi. Çünkü çizgi, gözü kalınlık üzerinde değil, izlemiş olduğu yol üzerinde gezdirir.

Sanat çizgi unsuru ile başlamaktadır. Mağara dönemi resimlerinden başlayarak çizgi önemli ifade biçimini oluşturmuştur. Resim dilinin önemli ögelerinden biri olan çizgi iki boyutu üç boyuta taşıyan yüzey elemanı olarak kalınlığı çok az da olsa şerit görünümünü yansıtmaktadır. Buna bağlı olarak farklı biçimlerde ve kalınlıklarda yüzey üzerine uygulanan boya veya kalem darbeleri çizgiyi ifade etmektedir (Abacı, 2007: 14).

Çizgilerin fonksiyonları; plastik sanatlar anlamında en etkili anlatım dili çizgidir. Çizginin birçok çeşitleri kalınlıkları bulunmaktadır. Çizgi birçok biçimi resmetmeye yarayan bir araç olması dışında salt çizgi de kendi başına güçlü bir anlatıma sahiptir. Çizginin fiziksel görünüm biçimleri izleyicide birtakım duygular, anlamlar ve hisler ortaya çıkartabilir (İslimyeli, 1977: 23).

a-) Çizgi bir alanın konturlarını çizerek belli eder, kenarlarını belirler ve bir alanı böler.

b-) Çizgi bir biçim oluşturur. Biçimi en özlü manasıyla ve soyut bir şekilde gösterme yoludur.

c-) Çizgi gözü etkileyerek dikkati bir noktaya doğru çeker.

d-) Çizgi bir yüzeye ton değeri kazandırır.

e-) Çizgi bir motif, form, şekil, kompozisyon oluşturmanın aracı elemanıdır.

f-) Çizgi hareketten doğar ve bir hareketi ifade eder. Çizginin hareketi ve bir dinamizmi vardır.

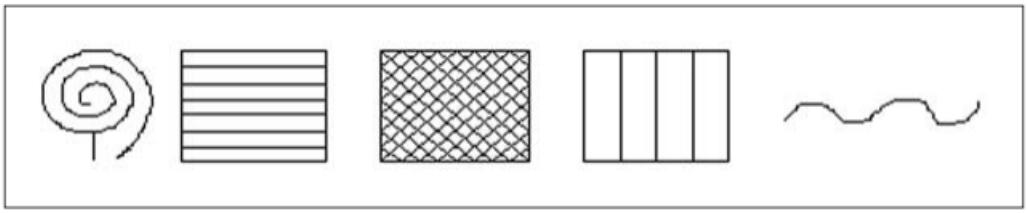

Şekil 1. Çizgisel Fonksiyonlar

Görsel sanat çalışmaları çizgi temeli ile oluşmaktadır (Emel, 1986: 24-25).

Çizgilerin düz olması durgunluk ifadesini yansıtmaktır. İzleyicide daha sakin ve durgun bir algı oluşturmaktadır (Emel, 1986: 24-25).

Çizgilerin diyagonal ve kıvrımlı olması hareketin ifadesidir. Düzlemde değişik fonksiyonlarda bulunan çizgiler izleyicinin ilgisini sürekliliğini sağlamaktadır. Çizgilerin kalınlıkları incelikleri sıklık ve uzaklık dereceleri resimde ton görünümünde sağlamaktadır. Aynı zamanda çizgilerin netliği, yakın uzak ilişkisini yani espas dengesinde sağlayabilmektedir (Bigalı, 1976: 223).

Çizginin temel nitelikleri ve çeşitleri; uzunluk, süreklilik, genişlik, yön, eğilme derecesi, keskinlik olarak belirtebiliriz. Buna bağlı olarak çizgi çeşitlerinde uzun ya da kısa, sürekli ya da kesik, kalın ya da ince, yatay, düşey, çapraz, zigzag, dalgalı, düz ya da eğri, yumuşak ya da keskin oluşuna göre sınıflandırabiliriz (Becer, 1997: 30).

Çizgi plastik sanatların temel ögesi olması, birçok çeşidinin ve türünün olması, sanatta birçok ifade biçimini ortaya çıkartabilme özelliği ile izleyiciler üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Bu nedenle sanatçılar çizgisel bir üslup kullanmayı seçtikleri görülmektedir.

Resim Sanatında Sanatçı Üsluplarının İncelenmesi;

Sanatçının kendine özgün bir üretim biçiminin olması kendine ait bir üslubu olduğu anlamına gelir. Ürettiği eserlerdeki kullandığı teknikler, kendine özgü üretim biçimleri, düşünce yapısı, ifade etmek istedikleri, kişilik faktörleri, ideolojik ortam gibi birçok unsura bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

Sanatçı yeni araştırmalar ve fikirler ile kendi tarzını, özgünlüğü korumayı amaçlamaktadır. Bunu sağlayabilmek için kendilerine ait biçim dili oluşturmaktadırlar. Buda sanatçıyı diğer sanatçılardan ayıran özel bir yere konumlandırır. Sanatçılar bir toplumun ya da halkın içinde olmalarına rağmen kendilerine ait

doğruları bulunmaktadır. Bazı durumlarda sanatçılar bir gurup halinde de aynı üslubu benimserler. Sanatçılar kendilerine ait doğruluk olgusu ile birlikte ideolojik, kişilik, inanç, karakter ve gen yolu ile aktarılan birçok özelliği eserlerine yansıtmaktırlar. Sürecin sonucunda da kendilerine ait üslubu oluşturmaktadırlar. Bir sanat eserinin oluşumunda; sanatçının geçmişten günümüze kadar gelen gelenek, görenekleri, kültürel birikim ve yapısını yansıtmaktadır. Sanatçıların yaşadığı dönemler üslupları için önemli etken sağlamaktadır. Yaşadıkları dönemdeki ekonomik, siyasi ve teknolojik gelişmeler sanat eserlerinde de değişikliklere neden olmuştur (Freud, 1979: 7).

Fransız Devrimi ve sonrasında yaşanan sanayi devrimi Batı sanatının o dönemki şeklini belirlemiştir. Benzer şekilde, 20.yüzyılın hemen başlarında ortaya çıkan bilimsel ilerlemeler yine dönemin sanatının nasıl olacağı konusunda ipuçları vermiştir. 1960 sonrasında başlayan Uzay Çağı, Atom Çağı vb. gibi isimlerle anılan bu dönemlerde bilginin hızla yayılması sonucunda sanatın içeriği ve biçimi kendi formatına göre yeniden ayarlanmaya ihtiyaç duymuştur (Yönse, 2019: 5049)

Modern dönemin teknolojik unsurları ile birlikte disiplinler arası çalışan sanatçılar üsluplarını oluştururken birçok farklı malzemeyi ve teknolojik materyalleri de sanat eserlerine dahil etmeye başladıkları görülmektedir.

Sanatçıların kişilik faktörleri eserlerindeki üsluplarını ön plana çıkarmaktadır. Sanatçıların eserlerini incelediğimizde kullandıkları biçimler, semboller, fırça darbeleri, renkler, dokular gibi unsurlar sanatçının kişiliği ile ilgili bize ip uçları vermektedir. Aynı dönemde, coğrafyada, kültürde yaşayan iki farklı sanatçının üslup anlamında birbirinden çok farklı eserler ortaya koyduğu görülmektedir. Bu farklılığın temel nedeninin sanatçının kişisel anlamdaki değişikliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Görsel 1 Pablo Picasso "Avignonlu Kızlar", 1907 Tuval üzerine yağlıboya,243,9 x 233,7 cm. New York Modern Sanat Müzesi, ABD.

Görsel 2 Henri Matisse, Yaşama Sevinci,1905–1906 Tuval üzerine yağlıboya, 176,5 x 240,7 cm.

Görsel 3 Paul Cezanne "Büyük Yıkananlar",1906 Tuval üzerine yağlıboya, 210 x 250,8 cm. Sanat Müzesi, W.P.Wilstach Koleksiyonu

Örneğin yakın zamanlarda eser üretmiş 20. yüzyılın en önemli sanatçılarından olan Picasso, Matisse ve Cezanne 1906-7'li yıllar arasında yaptıkları eserlerinde benzer konuları işlemişlerdir. Farklı üç resimde bir bahçe içinde kadın figürleri resmedilmiştir. Benzer dönemde benzer konular işlemelerine rağmen bu üç sanatçı birbirlerinden farklı üsluplar sergilemişlerdir.

Pablo Picasso "Avignonlu Kızlar" eserinde betimlenen kadın figürü geometrik hatlı ve keskin formlarla oluşturulmuştur (Thompson, 2014: 96). Henri Matisse, Yaşama Sevinci isimli eserinde yine bahçe kompozisyonunun içinde yer almış figürler görülmektedir.

Figürler gayet yalın minimal fırça izleri ile oluşturulmuştur. Renklerde ana renkler ve ara renklerin net kullanıldığı bir kompozisyon biçimi ile izleyiciye sunulmuştur. Figürlerin çizimleri Pablo Picasso'nun kullandığı figürlerden form anlamında farklılık göstermektedir. Picasso daha keskin hatlar kullanırken Matisse'in kullandığı figürler ise daha yumuşak hatlı ve daha pastel tonlarında oluşturulmuştur (Thompson, 2014: 86). Paul Cezanne "Büyük Yıkananlar" resminde kullanılan doğa daha realiste yakın ve içinde yer alan insan figürleri gerçek olana benzerlikleri ile dikkat çekmektedir. Resimde kullanılan figürler formları itibari ile daha yumuşak tatlı ve daha detaylı uygulanmıştır. Aynı zamanda doğa ile de bir uyum içinde görülmektedirler. Kullanılan renkler ise daha koyu ve gerçeklikten uzak renklerdir. Bu bağlamda da hem Picasso'nun hem de Matisse'in resimlerinden farklılık göstermektedir. Cezanne'ın resimlerinde görünen gerçeğe uygunluk betimlemesi diğer iki sanatçıda hissedilmemektedir (Nonhoff, 2005: 85). Tematik benzerliğe rağmen, her sanatçının figürleri ele alış biçimi, kullandığı teknikler ve biçim dili birbirinden oldukça farklıdır. Bu durum, sanatçının bireysel üslubunun ve estetik anlayışının, ortak temaları dahi ne denli farklı kurgulayabildiğinin açık bir göstergesidir denebilir.

İdeolojik faktörlerde sanatçının üslubunun oluşumunda etkilidir. İdeolojik unsur sadece siyasi yapı içermemektedir. Sanatçının içinde bulunduğu dönemde mevcut olan bir sanat ekolüne de dahil olmuş olabilir. Örneğin 20. yüzyıl başlarında gelecekçilik olarak da bilinen fütürizm akımının savunucuları da bu dönemde düşündükleri ideolojik yapıyı resimlerine aktarmışlardır. Hareket ve hız kavramını anlatan fütürizm akımının sanatçıları bunu ifade edebilmek için resimlerindeki üsluplarını buna göre ortaya çıkarmışlardır.

Görsel 4 Marcel Duchamp "Merdivenden İnen Çıplak", 1912, 147 x 89,2 cm. Philadelphia Modern Sanat Müzesi, Philadelphia, ABD

Görsel 5 Umberto Boccioni "Futbolcu Dinamizmi",1913, 193,2 x 201 cm. Sidney ve Harriet Janis Koleksiyonu

Yukarıda görselleri bulunan Marcel Duchamp "Merdivenden İnen Çıplak" resmi ve Umberto Boccioni "Futbolcu Çıplak" isimli resimlerine görüldüğü üzere dinamizmi ve hareketi anlatan birbirini tekrar eden unsurlar kullanılmıştır. Çizgilerin ve biçimlerin diyagonal hareketleri ile yüzey üzerinde hareket ediyormuş imajı izleyiciye hissettirilmektedir. Kullanılan renkler ile de resimde bulunan devinim duygusu güçlendirilmiştir. Bu iki sanatçının fütürizm akımının öncülerinden olması sanatçıların üslubunu da etkilemiş ve gelecekçiliği anlatan aynı dilde eserler üretmelerinde etken olmuştur.

Görsel 6 Pablo Picasso, "Guernica", 1937, Tuval üzerine yağlıboya, 349,3 x 776,6 cm. Kraliçe Sofia Ulusal Sanat Merkezi, Madrid

Picasso'nun yukarıda yer alan eseri "Guernica" sanatçının en önemli eserlerinden biridir. İspanya iç savaşını yaşamış Picasso faşist anlayışa karşı tepkisini koyduğu ideolojik resimlerden biridir. "İspanya'nın küçük Guernica kasabası 1937 yılında faşist Franko rejimi tarafından Almanya'nın da desteğiyle bombalanmış ve sadece kırk beş dakika içinde yerle bir edilmişti. Picasso Guernica resmi ile yaşanılan bu yıkımı anlatmaya çalışmıştır. Resimde kullanılan figürlerin çığlık atma durumları, vücutlarının parçalara ayrılarak farklı yerlere savrulması ve biçimlerin çok sert ve katı görünümleri savaşın şiddetini ve olumsuzluğunu izleyiciye çok net bir şekilde ifade etmektedir. Aynı zamanda kullanılan renklerin siyah, beyaz ve griden oluşması yaşanılan kasvete bir gönderme yapmaktadır. Resimde üslup olarak süsleyici bir biçim bulunmamaktadır. Bu durumda sanatçının üslubunu ideolojik unsurlarla belirlediği görülmektedir.

Örnekler incelendiğinde, sanatçıların üsluplarını biçimlendiren unsurlar arasında ideolojik faktörlerin belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir.

Görsel 7 Ai Weiwei
"Coca Cola Logolu Neolitik Vazo", 2010
Boya, Neolitik vazo (M.Ö. 5000-3000),
24,8 x 24,8 x 24,8 cm.

Görsel 8 Ai Weiwei
"Ayçekirdekleri", 2010
Boyanmış porselen,yerleştirme görüntüsü
Mary Boone Galeri, New York

Görsel 9 . Ai Weiwei
"Sonsuza Dek", 2013
Paslanmaz çelik bisiklet
3 çift 6 kat

Sanatçıların günümüzde; teknolojik gelişmeler, iletişim ağı, materyallerin çeşitliliği gibi nedenlerle üretimlerini daha disiplinler arası uyguladıkları görülmektedir. Ai Weiwei de eserlerinde farklı materyaller ve üç boyut unsurları ile çağdaş sanat elemanlarını eserlerine dahil etmiştir (Wilson, 2015: 22).

Günümüz sanat unsurlarının sanatçının üslubunda da etkili rol oynadığı gözlemlenmektedir.

Çizgisel Üslupta Çalışan Öncü Sanatçılar

Sanatın temeli, çizgi öğesiyle atılmaktadır. Tarihsel süreçte, özellikle mağara dönemi resimlerinden itibaren çizgi, önemli bir ifade biçimi olarak karşımıza çıkmıştır. Resim dilinin temel ögelerinden biri olan çizgi, iki boyutlu yüzey üzerinde üç boyutlu bir algı oluşturabilen bir yüzey elemanıdır. Her ne kadar kalınlığı oldukça az olsa da çizgi şerit formuyla görsel bir etki yaratmaktadır. Bu bağlamda, farklı biçim ve kalınlıklarda yüzeye uygulanan boya ya da kalem darbeleri çizgiyi oluşturan temel uygulamalardır.

Birçok sanatçı çizgiyi resimlerinde ana unsur olarak kullanmışlardır. Resimlerinde sembolleri, renkleri hatta bazı dokuları sadece çizgisel unsurlarla ifade etmişlerdir. Sanatçıların kullandığı çizgisel anlatım çoğu zaman onların sanatsal üsluplarını temsil etmiştir. Sanat tarihine baktığımız zaman çizgisel tarzı kendine üslup olarak seçen; Paul Klee, Edvard Munch, Jacshon Pollock, Mondrean ve Wassily Kandinsky örnek olarak belirtilebilir.

Görsel 10. Feat of Klee: A detail from Rich Harbour (1938)

Paul Klee'nin resimlerinde çizgi başrolde yer almaktadır. Geometrik biçimler kullanarak resminde kullandığı tüm sembolleri çizgiselleştirerek ve onları kontürler içine alarak resmeden Paul Klee çizgilerle ilgili de "Çizgi yürüyüşe çıkmış bir noktadır" diyerek resimlerin de çizgi unsurunu kendisi de vurgulamıştır. Paul Klee çizgisel üslubu benimseyen sanatçılardandır.

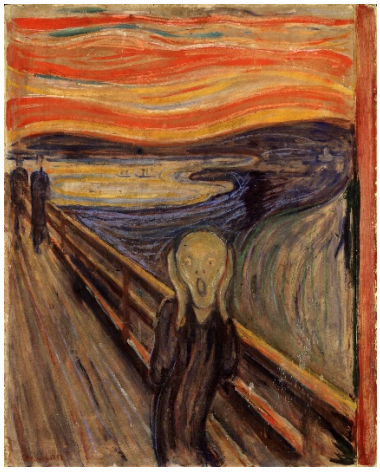

Görsel 11. Edvard Munch, "Çığlık", 1895

Edvard Munch resimlerinde çizgisel üslubu seçen sanatçılardandır. İdeolojik faktörlerinde önemli olduğu "Çığlık" isimli resimde çizgisel şekilde kullandığı fırça darbeleri ile hem boya hem de sembolü ifade etmiştir.

Görsel 12. Jackson Pollock, 180 cm × 240 cm, 1950

Jackson Pollock resimlerin de boyaları akıtarak oluşturduğu çizgileri kullanmaktadır. Tesadüf oluşan çizgiler resmin tüm düzlemini kaplamaktadır. Pollock resimlerinde çizgisel üslubu seçen sanatçılardandır denebilir.

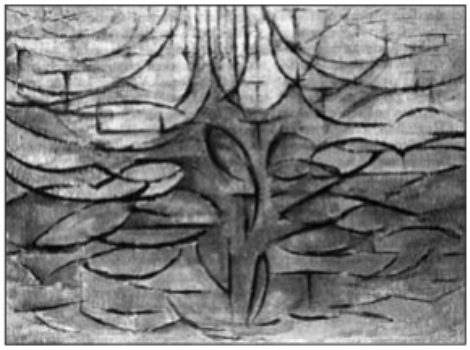

Görsel 13. Mondrean Çiçek açmış Elma ağacı 1912

Görsel 14. Wassily Kandinsky Enine Çizgi 1923

Mondrean ve Wassily Kandinsky'de resimlerin de çizgisel üslubu seçen sanatçılardandır. Geometrik biçimleri ve renk parçalanmalarını çizgisel formlarla anlatırlar. Kandinsky'nin resimlerinin isimlerin de çizgi kelimesi geçmektedir. Buda bize eserlerinde konsept olarak çizgiyi seçtiğini göstermektedir.

Türk Resim Sanatında Çizgisel Üslup ve Temsilcileri

Türk resim sanatında çizgi, yalnızca biçimsel bir unsur değil; aynı zamanda anlatımın, düşüncenin ve estetik arayışın temel yapı taşı olarak değerlendirilmiştir. Özellikle modernleşme süreciyle birlikte sanatçılar, çizgiyi bir ifade aracı olarak kullanarak bireysel ve toplumsal temaları görselleştirmişlerdir. Bu bağlamda çizgisel üslup, Türk sanat tarihinde hem biçimsel hem de kavramsal bir yönelim olarak öne çıkmaktadır.

Adnan Turani, Nurullah Berk, Ferit Apa, Devrim Erbil, Ayhan Çetin, Şinasi İşler, Nevres Akın, Reyhan Uludağ, Ahmet Yeşil, Sevgi Murat Koç, Şahin Duru, Haydar Ekinek, Alev Özas, Şebnem Gencer ve Kenan Işık gibi sanatçılar, çizgiyi merkezine alan üretimleriyle bu yaklaşımın önemli temsilcileri arasında yer alan bazı sanatçılardır. Söz konusu sanatçılar, çizgiyi kimi zaman soyut bir ritim aracı olarak, kimi zaman da figüratif anlatımın temel öğesi olarak kullanmışlardır. Bu makalede, özellikle Devrim Erbil, Ayhan Çetin, Reyhan Uludağ, Nevres Akın ve Şinasi İşler gibi sanatçılar detaylı biçimde ele alınacak; çizgisel üslubun biçimsel özellikleri, tematik yönelimleri ve estetik katkıları incelenecektir.

Çizgisel yaklaşımın Türk sanatındaki gelişimi, yalnızca bireysel sanatçı pratikleriyle sınırlı kalmamış; aynı zamanda dönemin kültürel, toplumsal ve sanatsal dinamikleriyle de şekillenmiştir. Bu nedenle çizgisel üslubun incelenmesi hem sanatçının yaratım sürecini hem de dönemin estetik anlayışını anlamak açısından önem arz etmektedir.

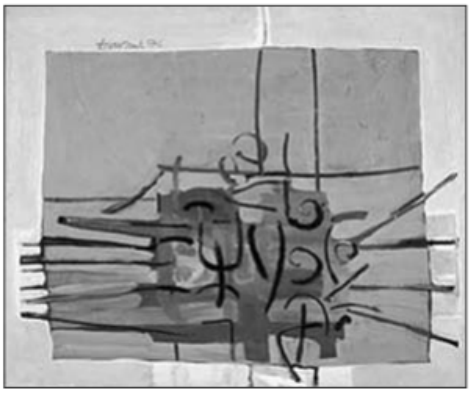

Görsel 15. Adnan Turani "Sakin Denizi Dinliyorum" 1976

Devrim Erbil; İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi mezun olan sanatçı atölye eğitimlerini Bedri Rahmi Eyüpoğlu ile gerçekleştirmiştir. Eğitimi sırasında aynı zamanda Sırrı Özbay, Halil Dikmen'den dersler alan Devrim Erbil kendi üslubunu geliştirirken eğitimcilerinden de ilham almıştır. Sanat anlayışında birçok disiplini bir arada kullanmış çizgi, ritim gibi resimsel ögeleri önemli role sahiptir. Günümüz sanatçılarından olan Devrim Erbil akademide öğrencilik yıllarından sonra eğitimci kimliği ile devam etmiştir. Bu dönemde birçok sanatçı yetiştiren Erbil aynı zamanda birçok sanatçıya da rol model olmuştur.

Konu ve üslup olarak; Anadolu, ağaç, İstanbul, kuşlar ve doğayı temel öge olarak almıştır. Bu çalışmaları çizgi ve ritim konsepti üzerinden kurgulamıştır. İlk dönem yaptığı resimlerle kullandığı çizgiler daha soyut ve minimal görüntüler içermektedir. Kullanmış olduğu çizgiler yatay, dikey, çapraz ve diyagonal şekillerde oluşturulmuştur. Fonda kullanılan kimi zaman tek renk ile fon üzerine uygulanan genellikle yağlı boya ve tek renk çizgi unsuru ile resimlerini tamamlamaktadır. Farklı biçimlerdeki birçok çizgi bir araya gelerek anlatmak istediği sembolü ortaya çıkarmaktadır. Devrim Erbil ilk resimlerinden itibaren çizgi unsurunun yoğun bir şekilde kullanarak resimsel üslubunu bu şekilde ortaya koymaktadır (Akbulut, 2011: 9; Hacettepe Sanat Müzesi Kataloğu, 2011).

Görsel 16. Ağaç Kuşları, 1978, T.Ü.Y.B, 130x110 cm.

Devrim Erbil' in sonraki çalışmalarında çizgilerin çok daha baskın bir rol oynadığı görülmektedir. Resimlerinde artık tüm semboller çizgilerle ifade edilmektedir. İstanbul konulu resimleri tamamen çizgi örüntüsü ile oluşturulmuştur. Örnekte bulunan "Galata" resminde fon olarak tek renk mavi kullanılmış ve üzerine yağlı boya çizgilerle İstanbul ve Galata Kulesi resmedilmiştir. Tamamen çizgi yığınlarıyla oluşturulan resimde geometrik ve keskin hatlı birçok farklı çizgi biçimini görmekteyiz. Çizgilerin bir araya gelerek resmin tamamını kaplayarak ressamın anlatım dilini oluşturduğu görülmektedir. Bu bağlamda Devrim Erbil' in kendisine çizgisel bir üslup seçtiği açıklıkla görülmektedir.

Görsel 17. "Mavi İstanbul" 2016

Şinasi İşler, 1968 yılında Bursa'da doğmuş Türk ressam ve akademisyendir. Sanat eğitimini Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Bölümü Grafik Ana Sanat Dalı'nda tamamladıktan sonra Marmara Üniversitesi'nde yüksek lisans ve sanatta yeterlik derecelerini almıştır. 2011 yılında profesör unvanını kazanmış ve halen Uludağ Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Şinasi İşleri'n sanatsal üretiminde çizgi hem teknik hem de anlatım aracı olarak merkezi bir konumdadır. Özellikle özgün baskı tekniklerine yönelmiş olan sanatçı; linol, ağaç ve metal gravür gibi tekniklerle çalışarak çizgiyi dokusal ve biçimsel bir ifade dili haline getirmiştir. Bu tekniklerde çizgi, sadece biçimsel bir sınır değil, aynı zamanda ritmik bir yapı, anlatımın taşıyıcısı ve görsel bir sembol olarak işlev görür.

Son dönem çalışmalarında desen temelli figüratif resimlere yönelen işler, İstanbul silüetleri, müzisyen figürleri, portreler ve araçlar gibi temaları işlerken çizgiyi hem betimleyici hem de soyutlayıcı bir araç olarak kullanmaktadır. Eserlerinde çizgi; bazen bir figürün konturunu belirlerken, bazen de yüzeyde ritmik bir hareket yaratır. Bu yaklaşım, onun çizgisel anlatımı bir üslup olarak benimsediğini ve bu dili kişisel bir tarzla geliştirdiğini gösterir.

Aynı zamanda akademik kimliğiyle sanat eğitimine katkı sunan Şinasi İşler, çizgisel üslubun gelecek kuşaklara aktarılmasında da önemli bir rol üstlenmektedir. Hem teknik hem düşünsel düzeyde çizginin sanat içindeki yerini araştıran ve uygulayan bir sanatçı olarak, günümüz Türk sanatında çizgisel anlatımın güçlü temsilcilerinden biridir.

Görsel 18. İstanbul, Tuval üzerine akrilik 40 cm x 50 cm,2019

Görsel 19. İstanbul, Desenleri 25 cm x 36 cm, 2019

Ayhan Çetin; 1978 doğumlu olan 2001 yılında başladığı sanat eğitiminin ardından akademik çalışmaları ile eğitimci olarak birçok sanat eseri ortaya çıkarmıştır. Ayhan Çetin aynı zamanda akademik anlamda birçok sanatçı ve öğrenci yetiştirmiştir. Birçok sanat projelerinde rol almıştır. Yurt içinde ve yurt dışında yapmış olduğu birçok sergi akademik kariyeri ve yayınları sanat alanında önemli bir role sahip olmasını sağlamıştır.

Ayhan Çetin'in çalışmalarında kent kompozisyonları dikkat çekmektedir. Yapmış olduğu kent çalışmalarını yoğun çizgi elemanları kullanarak betimlemektedir. Kenti ve mimari yapıyı çizgisel bir ritimle anlatmayı kendine üslup olarak seçmiştir. Çalışmalarında çizgilerin farklı boyutlarda, biçimlerde, renklerde oluştuğu görülmektedir. Çetin' in resimlerindeki çizgiler akışkan ve perspektifi yansıtan espas değerleri de içermektedir. Kullanmış olduğu çizgilerin tonları ve boyutları ile kentteki espas görünümü de sağlamaktadır.

Görsel 20. Kentte Gün Batımı 175 cm x 200 cm, 2020

"Kentte Gün Batımı" isimli eserinde görüldüğü üzere Ayhan Çetin resim düzeninin tümünü çizgilerle uyguladığı semboller kullanarak oluşturmuştur. Kent ve insanların biçimleri çizgiselleştirilmiş, kullanılan boya ve fırça darbeleri de çizgisel hale dönüştürülmüştür. Ayhan Çetin resimlerinde çizgisel üslubu benimseyen sanatçılardandır.

Reyhan Uludağ; 2000 yılında Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü'ne girdi. 2004 yılında lisans öğrenimini tamamladı. Aynı yıl Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Ana Sanat Dalı yüksek lisans programına girdi. Yüksek lisans eğitimi sırasında bir yıl İngiltere'de dil eğitimi ve sanat eğitimi aldı. 2011 yılında ise Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesinde Sanatta Yeterlik eğitimine başladı. 2014 yılında doktor unvanını almaya hak kazandı. Şu anda İstanbul Kültür Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesinde Doç. Dr. olarak görev yapmaktadır.

Reyhan Uludağ kullandığı çizgisel teknikle eserleri yurtdışında da ödüle layık bulunmuştur. 2016 yılında Fransa'nın başkenti Paris'te (SNBA) Societe Nationale Des Beaux-Arts, Güzel Sanatlar Sergisi, Carousel du Louvre Salon le Notre Altın Madalya ödülü aldı (URL-1).

Konu olarak; özgürlükler kavramını, şehir silüetleri, gökdelenleri, şehir yaşamını ve balerinleri çizgisel şekilde anlatmaktadır.

Özgürlük kavramını anlatmak için; bazen şaha kalkmış bir at ya da atlar sembolünü bazen de balerin sembolünü kullanmaktadır. Metropolleri anlatmak için de galata ve kız kulesini, gökdelenleri ve şehir silüetlerini kullanır. Tüm bunların yanında kendine ait sembolü olan insancıklar adını verdiği figürler şehir silüetinin üzerinde birim tekrarı ile yoğunlaşarak bir doku oluşturur. Şehir ile buluşan milyonlarca insancıklar; şehrin karmaşasını, yoğunluğunu anlatırken bir taraftan da figürün kalabalıklar arasında yalnızlığına bir gönderme yapmaktadır. Reyhan Uludağ'ın resimlerinde bütün kullandığı semboller çizgilerle anlatılmaktadır. Çizgiler; yatay, dikey, diego nal ve bazen de kıvrımlı olabilmektedir. Birbirinin içine geçen ve kesişen çizgi yığınları resimde bazen dört nala koşan bir atı, bazen İstanbul silüetlerini bazense bir balerini ortaya çıkarmaktadır. Uludağ'ın resimlerinde izleyiciler önce çizgileri algılar daha detaylı incelediklerinde o çizgilerin bir sembole dönüştüğünü görebilirler. Resimlerinde kullandığı insancık sembolü de çizgilerden oluşan bir soyutlamadır. İnsancık figürleri yoğun bir şekilde resim düzleminde kullanılırken çizgi yine resimde ön planda görünür. İzleyici resimdeki insancıkları keşfetmesi de çizgilerden sonra olur. Bu bağlamda Reyhan Uludağ'ın resimlerinde de çizginin ana unsuru olarak kullanıldığı net bir şekilde görülmektedir.

Görsel 21. İnsancıklar T.Ü.Y.B. 100X100 cm, 2010

Görsel 22. "Mavideki Atlar" T.Ü.Y.B. 100x120 cm, 2016

Nevres Akın; 1978 yılında Eskişehir'de doğmuştur. Sanat eğitimini Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü'nde tamamlamıştır. Sanat yaşamını hem akademik hem de sanatsal üretim alanında sürdüren Akın, özellikle çizgisel anlatımıyla tanınan çağdaş Türk sanatçılar arasında yer almaktadır. Aynı zamanda eğitimci olan Nevres Akın birçok öğrenciye kendi bilgi ve birikimlerini aktarmaktadır.

Nevres Akın, çağdaş Türk sanatında çizgisel üslubu benimseyen sanatçılar arasında yer almaktadır. Özellikle figüratif anlatımda çizgiyi bir ifade aracı olarak kullanması, onun sanatsal yaklaşımının temelini oluşturur. Akın'ın eserlerinde çizgi, figürlerin biçimlenmesinde ve anlatının kurulmasında merkezi bir rol oynar. İnsan bedeni, hareket ve duygu çizgisel biçimlerle ifade edilir. Kompozisyonlarında çizgi, yalnızca kontur belirlemekle kalmaz; aynı zamanda ritim yaratır. Bu ritmik yapı, izleyiciye görsel bir akış sunar. Bazı çalışmalarında çizgi, grafik sanatına yakın bir estetik taşır. Bu durum, onun anlatımını sade ve güçlü kılar. Alarm-Art grubunun bir üyesi olan Akın, farklı teknik ve disiplinleri bir araya getirerek çizgisel anlatımı zenginleştirir. Bu bağlamda çizgi, hem geleneksel hem çağdaş bir ifade biçimi olarak yeniden yorumlanır. Nevres Akın'ın çizgisel yaklaşımı, hem bireysel hem de kolektif anlatımın bir parçası olarak değerlendirilebilir.

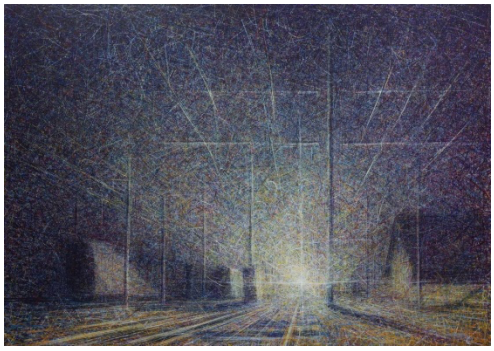

Görsel 23. 140x200 cm – TÜYB

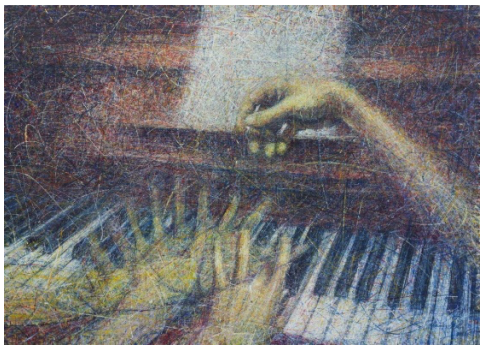

Görsel 24. 60x81 cm- TÜYB

Sonuç

Sanatın çizgiyle başladığı gerçeği hem tarihsel hem de eğitsel bağlamda güçlü bir temele sahiptir. Sanat eğitiminin temel yapı taşlarından biri olan çizgi, iki boyutlu yüzeylerde üç boyutlu algılar yaratabilen bir ifade aracıdır. Kendi içinde farklı biçim ve boyutlara sahip olan çizgi, anlatım gücü sayesinde birçok sanatçının tercih ettiği temel üslup öğesi haline gelmiştir.

Sanatçının kendine özgü üretim biçimi, onun kişisel üslubunu tanımlar. Bu özgünlük; kullanılan teknikler, yaşanılan dönem, düşünsel yapı, ifade edilmek istenen temalar, kişilik özellikleri ve ideolojik çevre gibi çok yönlü unsurların birleşimiyle biçimlenir. Sanatçılar, bu unsurlar doğrultusunda kendilerine ait bir biçim dili geliştirerek çizgiyi hem görsel hem de düşünsel bir araç olarak kullanırlar.

Sanat tarihinde çizgisel anlatımı bir üslup olarak benimseyen birçok sanatçıya rastlamak mümkündür. Paul Klee, Edvard Munch, Jackson Pollock, Piet Mondrian ve Wassily Kandinsky gibi isimler, çizgisel üslubun evrensel örnekleri arasında yer alır. Türk resim sanatında ise bu yaklaşım daha geniş bir yelpazede görülmektedir. Adnan Turani, Ferit Apa, Nurullah Berk, Devrim Erbil, Ayhan Çetin, Şinasi İşler, Nevres Akın, Reyhan Uludağ ve Ahmet Yeşil gibi sanatçılar çizgisel üslubu benimseyen önemli isimlerdir.

Makale kapsamında incelenen Devrim Erbil, Ayhan Çetin, Şinasi İşler, Reyhan Uludağ ve Nevres Akın gibi sanatçılar, çizgiyi resimlerinin ana unsuru olarak kullanmakta ve bu çizgisel dili özgün sembollerle zenginleştirmektedirler. İzleyici, bu sanatçıların eserlerinde çizgi yığınları aracılığıyla İstanbul silüetleri, hayvan figürleri, şehir manzaraları ya da insan portreleriyle karşılaşmaktadır. Ayrıca bu sanatçıların akademik kimlikleri, çizgisel üslubun gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, bu makalede ele alınan sanatçılar ve onların çizgisel anlatım biçimleri, Türk resim sanatında çizgisel bir üslubun doğduğunu ve bu üslubun hem sanatsal hem de eğitsel düzlemde gelişerek sürdüğünü açıkça ortaya koymaktadır.

Kaynaklar

Abacı, O. (2007). *Temel sanat eğitimi*. Morpa Kültür Yayınları.

Akbulut, D. (2011). *Devrim Erbil resmin şairi*. İstanbul: Etik Yayınları.

Becer, E. (1995). *İletişim ve grafik tasarım*. Ankara: Dost Kitabevi.

Bigalı, Ş. (1976). *Resim Sanatı*. İstanbul: Yaylacık Matbaası.

Freud, S. (1979). *Sanat ve sanatçılar üzerine* (Çev.: Kamuran Şipal). İstanbul: Bozak Yayınları.

Güngör, Ş. (2005). Görsel kompozisyonun bir ögesi olarak çizgi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (15), 85-100.

İslimyeli, N. (1977). *Türk resim sanatında desenler*. Ankara: Ankara Sanat Yayınları.

Kırışoğlu, O. ve Stokrocki, M. (1997). *Birleştirilmiş Sanat Eğitimi Yöntemleri*. Yök/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara.

Nonhoff, N. (2005). *Mini sanat dizisi*: *Cezanne* (Çev.: Sema Bulutsuz). İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Thompson, J. (2014). *Modern resim nasıl okunur* (Çev.: Firdevs Candil Çulcu). İstanbul: Hayalperest.

URL-1. https://www.ntv.com.tr/sanat/turk-ressam-louvredan-altin-madalyayla-dondu,VHyDFE2YEUiPf_LmrO-T4w Erişim: 19.01.2025.

Weer, E. (1997). *İletişim grafik tsortleei.* Ankara: Dost Kitabevi.

Wilson, M. (2015). *Çağdaş sanat nasıl okunur* (Çev.: Firdevs Candil Erdoğan). İstanbul: Hayalperest.

Yılmaz, E. (1986). Hareket. *Yeni Ankara Sanat Dergisi,* (1–2).

Yönsel, M. (2024). Üslup oluşumunda sanatçı davranışlarını etkileyen durumlar. *Social Sciences Studies Journal,* 5(44), 5048-5063.

Görsel Kaynakları

Görsel 1: https://sssjournal.com/files/sssjournal/1126519448_10_5-44.ID1749_Y%C3%B6nsel_5048-5063.pdf Erişim: 20.08.2025
Görsel 2: https://sssjournal.com/files/sssjournal/1126519448_10_5-44.ID1749_Y%C3%B6nsel_5048-5063.pdf Erişim: 20.08.2025
Görsel 3: https://sssjournal.com/files/sssjournal/1126519448_10_5-44.ID1749_Y%C3%B6nsel_5048-5063.pdf Erişim: 23.08.2025
Görsel 4: https://sssjournal.com/files/sssjournal/1126519448_10_5-44.ID1749_Y%C3%B6nsel_5048-5063.pdf Erişim: 20.08.2025
Görsel 5: https://sssjournal.com/files/sssjournal/1126519448_10_5-44.ID1749_Y%C3%B6nsel_5048-5063.pdf Erişim: 20.08.2025
Görsel 6: https://sssjournal.com/files/sssjournal/1126519448_10_5-44.ID1749_Y%C3%B6nsel_5048-5063.pdf Erişim: 29.08.2025
Görsel 7: https://sssjournal.com/files/sssjournal/1126519448_10_5-44.ID1749_Y%C3%B6nsel_5048-5063.pdf Erişim: 20.08.2025
Görsel 8: https://sssjournal.com/files/sssjournal/1126519448_10_5-44.ID1749_Y%C3%B6nsel_5048-5063.pdf Erişim: 30.08.2025
Görsel 9: https://sssjournal.com/files/sssjournal/1126519448_10_5-44.ID1749_Y%C3%B6nsel_5048-5063.pdf Erişim: 25.08.2025
Görsel 10: https://www.telegraph.co.uk/culture/art/art-features/10380084/Paul-Klee-the-misunderstood-master-of-modern-art.html Erişim: 22.08.2025
Görsel 11: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/192591 Erişim: 22.08.2025
Görsel 12: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/192591 Erişim: 01.09.2025
Görsel 13: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/192591 Erişim: 01.09.2025
Görsel 14: https://tr.pinterest.com/pin/379920918555120179/ Erişim: 02.09.2025
Görsel15: https://galaxyofart.wordpress.com/2021/03/16/artist-of-the-moment-devrim-erbil/#jp-carousel-26926 Erişim: 12.09.2025
Görsel16: https://www.sanatgezgini.com/ahmet-sinasi-isler-tuval-uzerine-akrilik-istanbul?srsltid=AfmBOooWzzfg6A6TzCLDVUe3MMJeHWviK7nyTzzh4g8_MPADa0C4ywR2 Erişim: 09.09.2025
Görsel17: https://www.sanatgezgini.com/ahmet-sinasi-isler-tuval-uzerine-akrilik-istanbul?srsltid=AfmBOooWzzfg6A6TzCLDVUe3MMJeHWviK7nyTzzh4g8_MPADa0C4ywR2 Erişim: 09.09.2025
Görsel18: https://www.sanatgezgini.com/ayhan-cetin-tuval-uzerine-yagli-boya-kentte-gunbatimi?srsltid=AfmBOooasN74ATNw5RIGMBOK2gD5rCK3OVqFP2NmF4nmrF8LuMlplTUo Erişim: 10.09.2025
Görsel 19: https://theartcapsule.com/product/reyhan-uludag/ Erişim: 10.09.2025
Görsel 20: https://iku.edu.tr/sites/default/files/2022-02/reyhan-uludag-4.jpg Erişim: 10.09.2025
Görsel 21-24: https://www.platformarmoni.com/index.asp?islem=sergiler&sergi=56 Erişim: 11.09.202

A NEW STYLE IN TURKISH PAINTING: LINEARITY

Reyhan Uludağ

ABSTRACT

This article examines how the element of line, beginning with its historical origins in painting, has evolved into an original style within contemporary Turkish art. Since the cave paintings, line has occupied a fundamental position in art history as a primary means of visual expression; over time, it has transcended its role as a mere formal tool and transformed into a mode of intellectual expression. The artist's mode of production is shaped by the intellectual framework, ideological environment, and personal characteristics of the era in which they live, and line has become a decisive component of this creative process. Among the artists who foreground linear elements in contemporary Turkish art are Devrim Erbil, Ayhan Çetin, Şinasi İşler, Reyhan Uludağ, and Nevres Akın. What unites these artists is their use of line as the central element of painting, through which they establish a distinctive visual style. Equally significant is the academic identity of these artists, which enables them to transmit their chosen linear style to future generations. Their role as educators allows them to play an effective part in ensuring the continuity of line as a visual language. The article argues that linearity has been adopted as a new stylistic approach in contemporary Turkish art and foresees that the artists who sustain this approach will secure a lasting position within art history.

Keywords: Linearity, Style, Turkish Art